

DOĞANIN SÖMÜRÜSÜNÜ ARTIRACAK TASARI, MECLİS GÜNDEMİNDEN GERİ ÇEKİLMELİDİR!

Arif Ali Cangı
Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi Eş Sözcüsü
cangi@cangi.av.tr
Şubat/2013

Kimin için ne amaçla?

Kanun tasarısının gerekçelerinden birisi "Avrupa Birliği Çevre Faslı kapanış kriterlerinden birini doğa koruma başlığı oluşturmakta olup ülkemiz Ulusal Programda, Strateji ve Müzakere Pozisyon Belgelerinde bu konuya ilişkin bir düzenlemenin çıkarılması taahhüdünde bulunmuştur. Avrupa Birliği Komisyonu tarafından doğa koruma alanında yapılan müzakerelerde ülkemizden beklenen öncelikli husus, mevzuatın uyumlaştırılması, birincil ve ikincil mevzuatın yürürlüğe konulmasıdır..." şeklinde belirtilmiştir.

Gerçekten amaç bu mudur?

Tasarının genel gerekçesinde yer alan "...Stratejik ve ülke kalkınması için büyük öneme sahip ve üstün kamu yararı açısından önemli görülen faaliyetlerin mutlak koruma gerektiren alan sınırları dahilinde kalması halinde, belirli şartlara bağlı olarak **işletmelerine imkân sağlanması bir gerekliliktir...**" tümcesiyle doğal alanların korunmasından ziyade işletmeye açılmasının amaçlandığını görüyoruz.

Kanunun neden çıkarıldığı, kimin yararına çıkartıldığı, yani amacının ne olduğunu 1. maddedeki "**tabiatın, tabii değerlerin ve biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilir kullanımı**" ifadesi de bize anlatmaktadır.

Tasarının pek çok yerinde geçen bu sözcükler neyi ifade etmektedir. Öncelikli olan doğal varlıkları korumak mıdır, yoksa kullanmak mı, işletmek midir? Korumanın amacı da kullanmanın yararlanmanın sürekliliğini sağlamak mıdır?

Tasarının gerekçesi, amaç maddesi ve diğer düzenlemeleri dikkate alındığında, "**koruma kullanma dengesi**" gözetilerek ülkenin kara, kıyı, sucul ve deniz alanlarındaki ulusal ve uluslararası öneme sahip tabii değerler üzerinde ekonomik faaliyetlere yapılacak, korunan alanlar(**Milli Park-Doğal Sit-Özel Çevre Koruma Bölgeleri vb.**) yatırımlara açılacaktır.

Yani; tasarının amacı tabiat, biyolojik çeşitlilik ve peyzajın kullanımını sağlamaktır, koruma ise kullanımı sürekli hale getirmek içindir.

Hükümetin istediği alanlar korunacak;

Tasarının 4.maddesinde korunan alan statüleri tanımlanmıştır. **5.maddesine** göre, bir alanın korunan alan niteliğine sahip olup olmadığını önce Çevre ve Şehircilik Bakanlığı inceleyecek, korunan alan niteliği taşıdığına karar verilen alanlardan orman rejimine tabi olanlar Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca, diğer alanlar ise Bakanlar Kurulu tarafından korunan alan olarak belirlenecek.

Uzun devreli gelişme planları da dâhil olmak üzere korunan alanlara ait her tür ve ölçekteki planları yapma yetkisini bakanlığa veren tasarı, bu alanlarda sit alanı

bulunması halinde ilgili Kùltür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'ndan sadece sit alanlarıyla sınırlı kalmak kaydıyla görüş alınacağını kuralını getiriyor.

Korunan alanların planlama çalışmalarında kimler olduğu belirsiz 'ilgili tarafların' katılımının sağlanacağı ve görüşlerinin alınacağı ayrıca düzenlenmiştir.

Bu madde ile bir alanın korunan alan olarak belirlenmesi yetkisi doğrudan Bakanlık ya da Bakanlar Kuruluna tanınmıştır. Bu alanlarla ilgili tüm planların Bakanlıkça yaptırılması, yerel koruma gereksinimlerinin göz ardı edilmesi ve halkın katılımının sınırlandırılması sonucunu doğuracaktır.

Planlama çalışmalarına katılacak ilgili tarafların kim olduğu belli değildir? Böylesine muğlâklıklar yasa yapma tekniğine de aykırıdır. Diğer yandan çıkarılacak yönetmeliklerle yatırımcı temsilcileri de pekâlâ taraf olarak kabul edilebilecektir.

"Yeniden Değerlendirme" adı altında koruma kararları kaldırılmaya çalışılıyor;

Tasarının 6.maddesinde "gerçek veya tüzel kişilerden gelen öneriler üzerine yeniden değerlendirme işlemi başlatılabileceği mevcut koruma statüsünün değiştirilebileceği ve hatta kaldırılabilirliği" düzenlenmiştir Buradaki ."yeniden değerlendirme" adı altında mevcut korunan alanlara ilişkin koruma güvenceleri de kaldırılmak istenmektedir.

"Üstün kamu yararı" kılıfı altında korunan alanlar yatırımlara açılmaya çalışılıyor;

Tasarı'nın 8. Maddesinde yer alan "üstün kamu yararı" ifadesi son derece muğlâk ve suiistimale açıktır. Üstün kamu yararı adı altında doğal alanlara zarar verebilecek, birçok yatırımın önü bu madde ile açılabilir.

Halkın Katılımı yok;

Tasarı'nın 9.Maddesinde yer alan "Bilgilendirme ve Katılım"a dair kısımda, herhangi bir alanda gerçekleştirilecek koruma ve planlama çalışmaları hakkında yöre halkı yalnızca "bilgilendirilecek" tir.

Tasarı bilgi verme sürecini katılım olarak adlandırsa da sadece bilgi vermek katılımın gerçekleşemez. Gerçek anlamda katılım, bilgilendirme, paydaşların görüşlerinin dinlenmesi, işbirliği ve aktif katılımı ile karar alma ve uygulama sürecinin "birlikte" şekillendirilmesi ile gerçekleşebilir. Halkın katılımı aynı zamanda demokrasi kültürünün ve demokratik toplumun gereğidir.

Bakanlığın kontrolünde Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Danışma Kuruluyla doğal varlıklar işletmeye açılıyor;

Tasarının 10.maddesinde, özel sektör kuruluşları ile işbirliği yapılarak doğal varlıkların sürdürülebilir kullanımı düzenlenmekte, koruma alanlarının işletilmesinden ve işletme devrinden söz edilmektedir. Maddede Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Danışma Kurulu" adı altında bir kurul oluşturulması öngörülmüş, ancak bu kurulun amacı, görevi, kapsamı, ne şekilde işleyeceği belirtilmemiştir. Bu konular Bakanlık tarafından çıkartılacak yönetmeliğe bırakılmıştır. Yasal güvencesi olmayan, yönetmelikle kurulacak bir Kurulun özerk ve bilimsel olması mümkün değildir.

Hükümetin politikalarına, tercihlerine göre koruma(ma)

"Korunan alanlarda verilecek izinler, tesis edilecek intifa ve irtifak hakları"nın içeren 14.maddesi, tasarının en riskli maddelerden birisini oluşturuyor.

Tasarı ile **üstün kamu yararını tespit etme yetkisi Bakanlıklara** bırakılıyor. Şimdiye kadar, bir işlemin amaç ögesi bakımından "kamu yararına" mı, yoksa kişisel bir koruma veya zarar verme amacına mı yönelik olarak yapıldığını idari yargı araştırır ve salt siyasi bir amaç veya kişisel bir amaç güdülmüş olduğu kanaatine varırsa işlemin iptaline karar verirdi, birden fazla kamu yararının olması durumunda da hangisine üstünlük verileceği yargı tarafından değerlendirilirdi. Yasa tasarısı ile üstün kamu yararı kararını verme yetkisi Bakanlıklara bırakılıyor. Bu düzenleme tabiatın korunmasını siyasi iktidarın istek ve iradesine bırakmakta, aynı zamanda İdari yargının amaç yönünden **hukuksal denetimini sınırlandırıcı sonuçlar doğuracak niteliktedir.**

Tasarı ile hiç kullanıma izin verilmemesi gereken mutlak koruma alanları, Bakanlık tarafından **49 yıllığına peşkeş** çekilebilecektir.

Ekosistem iyileştirmesi adı altında korunan alanlar kullanıma açılmaktadır;

Tasarı'nın 20. Maddesinde "Tabii durumuna uygun hale getirilemeyen alanlar buna en yakın yaşama alanına dönüştürülür" ifadesi açık bir biçimde bir alandaki tahribatın meşrulaştırılmasına zemin hazırlamaktadır. Bunun yanı sıra "en yakın yaşam alanı" ifadesi bilimsellikten yoksundur ve tam anlamıyla ne kast edildiği açık değildir.

Korunması Gereken Alanlar İşletmeciliğe Açılıyor;

Gelirler başlıklı 24.maddede, faydalanma, işletme, giriş ücretleri, kira, kullanım izni bedelleri, alan kılavuzluğu hizmetleri, intifa ve irtifak haklarından doğan gelirler, her türlü yayın gelirleri ve benzeri gelirler, gelir kaynağı olarak belirlenmiştir.

Bu haliyle **korunması gereken alanların işletmeye açılması kolaylaştırılmaktadır.**

25..madde ile de köylere hizmet götürme birliklerine veya köy tüzelkişiliklerine kaynak aktarılacağı düzenlenmektedir. **Bu şekilde dağıtılan sus paylarıyla yerellerdeki direncin kırılması amaçlanmaktadır.**

"Kirlenen öder"

İdari yaptırımlar başlıklı **27.madde** ile bir takım para cezaları düzenlenmiştir. **31.maddeyle** de koruma alanlarında ve korunan alanlarda tabiatı ve biyolojik çeşitliliği tahrip edenlerden zararların tazmini öngörülmektedir.

"Kirlenen öder" yaklaşımının sonucunda gelinecek nokta bellidir. **Ödenecek cezaların kirlenmeyi, bozmayı, yok etmeyi önleyemediği ortadadır.**

Kirlenen öder" yaklaşımı tek başına koruma sağlayamaz.

KHK ile başlatılan süreç tamamlanmaktadır;

Tasarı 2011 Genel Seçimlerinden önce gündeme gelmişti, ancak yurtiçi ve yurtdışından gelen tepkiler ve bir takım dengeler yüzünden yasalaşmamıştı. Şimdiki tasarısı, yasalaşmayan eski tasarıya göre daha kısadır. Bunun nedeni, önceki

tasarıdaki pek çok düzenleme 2011 seçimlerinden sonra çıkartılan Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ler ile yasalaşmış olmasındandır. 17.08.2011 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 648 sayılı “Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK” ile önceki tasarıda öngörülen pek çok düzenleme yapılmıştır.

KHK'ne göre; Bakanlar Kurulu'nun yetkilendirdiği alanlarda Çevre ve Şehircilik Bakanlığı her türlü ölçekte imar planı yapabilecek ya da yaptırabilecek, bu alanlarda her türlü ruhsat ve yapı kullanma izni verebilecek.

KHK ile Özel Çevre Koruma Kurumu kapatıldı, bunun yerine Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bünyesinde Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü (TVKGM) kuruldu. Milli Parklar, Tabiat Koruma Alanları, Tabiat Anıtları, Tabiat Varlıkları, Doğal Sitler, Sulak Alanlar ve Özel Çevre Koruma Bölgeleri'nin tespit, tescil ve ilanı bu genel müdürlüğe bırakıldı. TVKGM, koruma altına alınması gereken alanları kullanıma ve yapılaşmaya açabilecek, bu alanları işletmeye açabilecek, imar planlarını yapacak ya da yaptıracak. tabiat varlıkları, doğal, tarihi, arkeolojik ve kentsel sitler ile koruma statüsü bulunan diğer alanların çakışması halinde, bu alanların hangi idare tarafından yönetileceğine karar verecek.

Yani; korunması gereken alanlar, bakanın politik tercihlerine ve önceliklerine bırakılıyor. Bu yetkileri eline alan Çevre ve Şehircilik Bakanlığı şimdi her yeri yapılaşmaya açıyor.

KHK ile artık meraların korunmasından da vazgeçiliyor, kullanım amacıyla geçici yerleşime açılacak, turizm merkezleri ile kültür ve turizm gelişim bölgeleri kapsamında kalan kısımları ise ot bedeli dahi alınmaksızın tahsis amacı değiştirilecek ve Kültür ve Turizm Bakanlığına tahsis edilecektir.

Daha önce Kültür ve Turizm Bakanlığının sorumluluğunda olan ve kısmen özerk olan Kültür Varlıklarını Koruma Kurulları'nın yetki ve denetiminde olan Tabiat Varlıkları ve Doğal Sitler altı ay içerisinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na devredilecek, Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu'na karşılık Tabiat Varlıklarını Koruma Merkez Komisyonu, Kültür ve Tabiat Varlıkları Bölge Kurulları'na karşılık da Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonları görev yapacak.

Çoğunluk üyesi bürokratlardan oluşan Koruma Yüksek Kurulu'nun gündemi Bakanlık tarafından hazırlanacak, çeşitli konularda doğrudan Yüksek Kurula karar aldırılarak Koruma Bölge Kurulları baypass edilecektir. KHK ile Koruma Bölge Kurullarının mevcut üyelerinin üyelikleri de sona ermiştir. Bu şekilde, koruma kurulları yeni döneme uygun biçimde dizayn ediliyor.

Sözün özü; yasalaşamayan TBÇKK tasarısından daha kötü düzenlemeler KHK ile getirildi. KHK ile getirilen düzenlemelerle pek çok koruma kuralı ve kurulu etkisiz hale getirilmiştir. Bunun üstüne yeni tasarı ile getirilmek istenen düzenlemelerle doğal alanların ve varlıkların yağmalanmasının önü açılacaktır.

Uluslararası Koruma Sözleşmeleri, Doğa Koruma Hukuku, Toplumsal Kazanımlar Yok Sayılmaktadır;

Yukarıda ayrıntı değerlendirmelerde de görüleceği üzere; yasa tasarısı bütün olarak ele alındığında, tabiat varlıklarını korumayacak, bu alanları kullanıma açacak niteliktedir.

Bu haliyle yasa tasarısı, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelere, anayasanın doğal ve kültürel varlıklarının korunmasına yönelik düzenlemelerine de açıkça aykırıdır.

Anayasanın 90. maddesine göre birer iç hukuk normu haline gelmiş olan aşağıdaki uluslararası sözleşmelere aykırılık söz konusudur;

- Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslar arası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşme (1971 Ramsar),
- Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme (1972-Paris).
- Akdeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunmasına Ait Sözleşme (1976- Barselona), bu sözleşme çerçevesinde imzalanan Akdeniz'de Özel Koruma Alanlarına İlişkin Protokol (1982).
- Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarını Koruma Sözleşmesi (1979-Bern),
- Avrupa Kentsel Şartı (1992 Strasburg),
- Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (1992-Rio),

Tasarı, Anayasanın "Tarih, Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması" başlığı altında yer verilen 63. maddesindeki; "*Devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alır.*" Anayasanın 56. maddesindeki; "*Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir.*" Anayasal ilke ve kurallarına da aykırıdır.

Diğer yandan ülkemizde yargı kararları ve toplumsal hareketlerle yaşamın savunulması alanında oluşan birikimler de yok sayılmıştır.

Sonuç olarak;

Tabiatı ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Kanunu Tasarısı, koruma yerine doğal varlıkların sömürülmesini kolaylaştıracak, talana, yağmaya açacak, dolayısıyla canlı yaşamının sürekliliğini tehlikeye atacak niteliktedir.

Bu nedenle tasarı Meclisin gündeminden geri çekilmelidir. Konuyla ilgili meslek örgütlerinin, üniversitelerin ilgili bölümlerinin, ekoloji hareketlerinin ve siyasi hareketlerin de katılımı ile doğal alanları ve varlıkları korumayı ve gelecek kuşaklara aktarmayı amaçlayan, doğanın haklarını güvence altına alan yeni bir tasarı hazırlanmalıdır.